

Alphen, M. A. van, Dissel, A. C. M. van, *Chronicle of the Royal Netherlands Navy. Five Hundred Years of Dutch Maritime History* (Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 2006, 488 blz., ISBN 90 6707 611 2).

Naar voorbeeld van de Britse uitgave *The Royal Navy Day by Day* verscheen in 2003 *Kroniek der zeemacht. Gedenkwaardige gebeurtenissen uit vijf eeuwen Nederlandse marinegeschiedenis*. Het boek werd samengesteld onder auspiciën van het Bureau voor Maritieme Historie in Den Haag, dat inmiddels is opgegaan in het Nederlands Instituut voor Militaire Historie. Drie jaar na de Nederlandstalige uitgave is een Engelse vertaling van dit naslagwerk verschenen. Het is een calendarium van de Nederlandse marinegeschiedenis, van de middeleeuwen tot het heden. Chronologisch zijn bij elke dag van het jaar gedenkwaardige maritieme gebeurtenissen opgenomen. Per kalenderdag worden één tot tien belangrijke gebeurtenissen vermeld. Het oudste feit is de verovering van Damiate (Doemjat) in Egypte in 1219, met steun van een vloot onder graaf Willem I van Holland tijdens de Vijfde Kruistocht. In de Engelse editie zijn nog enkele zeer recente data opgenomen, zoals de deelname van mariniers aan de oorlogen in Irak en Afghanistan in respectievelijk 2003 en 2005.

De spreiding van de vermelde gebeurtenissen over de eeuwen is tamelijk gelijkmatig. De twintigste eeuw is duidelijk het sterkst vertegenwoordigd, maar dat valt te verklaren door de Tweede Wereldoorlog, die uiteraard veel aandacht krijgt. Er moeten natuurlijk keuzes worden gemaakt, die in de inleiding duidelijk worden verantwoord. Zo worden van de zeehelden uit de zeventiende en achttiende eeuw alleen de sterfdata vermeld. De naamgevers van marineschepen uit de twintigste eeuw zijn volgens de samenstellers alle opgenomen. Toch mis ik op 29 september 1669 de dood van kapitein Jan van Amstel, naar wie in de twintigste eeuw een mijnenveger en twee fregatten zijn vernoemd. Ook de belangrijkste feiten uit de ontdekkingsreizen krijgen de nodige aandacht. Zelfs belangrijke wapenfeiten uit de geschiedenis van de VOC en WIC hebben vermelding gekregen, voor zover het oorlogvoering betreft in de octrooigebieden van deze organisaties. Zo ontstond geleidelijk een lijst met expedities, schepen, zeeslagen, officieren en oprichtingsdata van allerhande instellingen en organisaties van de marine.

De keuze van wat wel en niet wordt vermeld is uiteraard arbitrair. Soms zijn de vermelde gebeurtenissen wel zeer onbelangrijk en niet passend tussen feiten over grote vlootvoogden, zeeslagen en vredesverdragen. Zo bijvoorbeeld de opening van diverse museumschepen bij het Marinemuseum in Den Helder. Hier zijn bovendien duidelijk de verhoudingen zoek. Over de opening van het Nederlands Scheepvaartmuseum in Amsterdam in 1922 en de heropening van deze instelling in 1975 op een andere locatie als rijksmuseum lezen we niets. En dat terwijl het Nederlands Scheepvaartmuseum een uiterst belangrijke collectie op het terrein van de marinegeschiedenis bezit. Maar kennelijk gaat de aandacht van de samenstellers in de eerste plaats uit naar instellingen van de marine zelf.

Het boek is fraai uitgevoerd. Bijna vijfhonderd bladzijden dik en met meer dan vijfhonderd afbeeldingen op luxe papier, is het zelfs zo zwaar geworden dat het enige moeite kost om het ter hand te nemen. Aan de keuze van de afbeeldingen is duidelijk veel zorg besteed. Toch kan ik de selectie niet bijzonder verrassend noemen. Wel erg zwaar wordt geleund op de collecties van een beperkt aantal musea, zoals het Nederlands Scheepvaartmuseum in Amsterdam en het Maritiem Museum in Rotterdam. Het stelt mij ook teleur dat voor de portretten van beroemde vlootvoogden zoals Maerten Tromp, Johan Everts en Jan van Galen, gekozen is voor zwakke negentiende- en twintigste-eeuwse afbeeldingen uit het Marinemuseum in Den Helder. Bovendien staat de datum van vervaardiging bij deze beeltenissen niet duidelijk vermeld. Bij het opgenomen portret van Witte de With uit het Maritiem Museum in Rotterdam mis ik bijvoorbeeld ook dat dit in het midden van de zeventiende eeuw is geschilderd door Abraham Westervelt. Mogelijk worden dit soort omissies veroorzaakt doordat de musea die foto's van de kunstwerken leverden deze gegevens niet hebben verstrekt.

Als extra is in de Engelse editie een beknopt overzicht van de Nederlandse maritieme geschiedenis opgenomen. Dat maakt deze editie goed bruikbaar voor de buitenlander die niet of nauwelijks op de hoogte is van Nederlands heldendaden ter zee. Ook is in deze uitgave een jaartallenlijst toegevoegd met verwijzing naar de opgenomen kalenderdagen. Alle historische gebeurtenissen kunnen daardoor gemakkelijk worden opgezocht zonder dat men de precieze datum kent.

Terecht wordt in het woord vooraf nadrukkelijk verwezen naar het door D.F. Scheurleer in 1913 samengestelde *Herinneringsdagen uit de Nederlandsche zee-geschiedenis*. Dit is het eerste en enige boek van belang dat eerder op dit terrein verscheen. Scheurleers werk doorlezend en vergelijkend met de *Chronicle of the Royal Netherland Navy* ontdekte ik een enkele keer een fout in het nieuwe boek. Zo stierf Jan van Riebeeck niet op 18 januari 1679 maar op diezelfde datum in 1677. De Vrede van Rijswijk, die een einde maakte aan de Negenjarige Oorlog, werd op 20 september 1697 getekend en niet op 21 september van dat jaar. Maar zulke foutjes zijn bijkans onvermijdelijk in een boek waarin zoveel data worden vermeld.

Ronald Prud'homme van Reine, Den Haag

Ree, F. van, *Een halve eeuw in de Nederlandse psychiatrie. Don Quichot of klokkenluider? 1956-2006* (Amsterdam: Harcourt, 2007, 624 blz., €35,-, ISBN 978 90 265 1784 6).

De medische sub-discipline psychiatrie heeft een roerig verleden omdat zij nooit een leidinggevend principe, een paradigma zo men wil, heeft gekend waarin de meerderheid der beoefenaren zich kon vinden. Is het fundament van het vak van biologische dan wel van geesteswetenschappelijke aard? Moet de psychiater zich vooral richten op somatische therapieën of dient de psychotherapeutische begeleiding van de patiënten voorop te staan? Soms bereikt deze richtingenstrijd een zodanige omvang dat ook het bredere publiek erop geattendeerd wordt. Dit gebeurde bijvoorbeeld in de jaren 1970 toen de strijd rond de antipsychiatrie met opmerkelijke vinnigheid werd uitgevochten. Maar ook in ogenschijnlijk rustiger tijden speelt deze confrontatie tussen de biologische en de psychotherapeutische richting vaak als onderliggende factor mee in conflicten die weliswaar beperkter van omvang zijn, maar in wezen net zo fundamenteel.

De psychiater Frank van Ree is in de halve eeuw waarin hij praktiseerde betrokken geweest bij verschillende van zulke botsingen, maar was en bleef op de eerste plaats een man van de praktijk. Ook in zijn publicaties, die als rode draad dienen voor deze intellectuele autobiografie, ging het hem om de patiënt en wat die te winnen of verliezen had bij een ontwikkeling in deze of gene richting.

Dit egodocument, Van Ree's derde (!) autobiografie, is vooral als bron van belang omdat het zicht biedt op de mogelijkheden die een betrokken psychiater had binnen het – zich telkens weer wijzigende – raamwerk van de Nederlandse geestelijke gezondheidszorg. Van Ree heeft zich vanaf het moment waarop hij in 1956 in de psychiatrie werkzaam is geweest verzet tegen overbodige of zelfs onmenselijke dwangtoestanden die zeker in die tijd, toen er nog eigenlijk nauwelijks of geen psychofarmaca beschikbaar waren, in de inrichtingen gemeen goed waren. Hij heeft sindsdien een taaie strijd gevoerd voor de verbetering van de rechtspositie van patiënten. Het gebruik van de isolatie en de elektroshock als dwangmiddel onder het mom van therapie maakten hem woedend. Het verhullende taalgebruik van zijn collega's en andere bij de zorg betrokkenen om eigen onvermogen toe te dekken raakte hem diep. Hypes rond verslaving en pedofilie irriteerden hem omdat het daardoor moeilijker werd de juiste proporties te zien van een probleem waardoor de weg naar een effectieve therapie wordt bemoeilijkt.

Hij wilde ervaren wat het was om een psychiatrisch patiënt te zijn. In het kader van het onderzoek voor zijn proefschrift nam hij herhaaldelijk LSD of observeerde andere proefpersonen om te achterhalen wat een psychose nu eigenlijk was. Op een ander moment liet hij zichzelf dagenlang opsluiten in een vrijwel geheel verduisterde ruimte om te ervaren wat het effect was van isolatie.